

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (treće vijeće)

9. veljače 2017.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Područje slobode, sigurnosti i pravde – Direktiva 2004/83/EZ – Minimalni standardi za kvalifikaciju i status državljanina treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica – Zahtjev za supsidijarnu zaštitu – Pravilnost nacionalnog postupka ocjene zahtjeva za supsidijarnu zaštitu podnesenog nakon odbijanja zahtjeva za dobivanje statusa izbjeglice – Pravo na saslušanje – Doseg – Pravo na razgovor – Pravo pozvati i unakrsno ispitati svjedoke“

U predmetu C-560/14,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Supreme Court (Vrhovni sud, Irska), odlukom od 24. studenoga 2014., koju je Sud zaprimio 5. prosinca 2014., u postupku

M.

protiv

Minister for Justice and Equality,

Irske,

Attorney General,

SUD (treće vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen (izvjestitelj), predsjednik vijeća, M. Vilaras, J. Malenovský, M. Safjan i D. Šváby, suci,

nezavisni odvjetnik: P. Mengozzi,

tajnik: L. Hewlett, glavna administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 18. veljače 2016.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za M.-a, B. Burns i S. Man, *solicitors*, te I. Whelan i P. O’Shea, *BL*,

— za Irsku, E. Creedon, J. Davis i J. Stanley, u svojstvu agenata, uz asistenciju N. Butler, *SC*, i K. Mooney, *BL*,

— za češku vladu, M. Smolek i J. Vlácil, u svojstvu agenata,

* * Jezik postupka: engleski

— za francusku vladu, D. Colas i F.-X. Bréchet, u svojstvu agenata,
— za Europsku komisiju, M. Wilderspin i M. Condou-Durande, u svojstvu agenata,
saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 3. svibnja 2016.,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje prava na saslušanje u okviru postupka odobravanja statusa supsidijarne zaštite predviđenog Direktivom Vijeća br. 2004/83/EZ od 29. travnja 2004.

o minimalnim standardima za kvalifikaciju i status državljanina treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica ili osoba kojima je na drugi način potrebna međunarodna zaštita te o sadržaju odobrene zaštite (SL 2004., L 304, str. 12.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 64.).

- 2 Zahtjev je upućen u okviru postupka između M.-a, državljanina Ruande, i Minister for Justice and Equality (ministar pravosuđa i jednakosti, Irska; u daljnjem tekstu: ministar), Irske te Attorney General, povodom pravilnosti postupka ocjene zahtjeva za supsidijarnom zaštitom koji je M. podnio pred irskim vlastima.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2004/83

- 3 Članak 2. Direktive 2004/83, naslovljen „Definicije”, propisuje:

„Za potrebe ove Direktive:

[...]

- (e) ‚osoba koja ispunjava uvjete za supsidijarnu zaštitu’ znači državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva koja ne ispunjava uvjete za dobivanje statusa izbjeglice ali za koju se opravdano vjeruje da bi se dotična osoba, ako bi se vratila u svoju državu porijekla ili, ako se radi o osobi bez državljanstva, u državu prethodnog uobičajenog boravišta, bila izložena trpljenju ozbiljne nepravde kako je definirano člankom 15., i na koju se ne primjenjuje članak 17. stavci 1. i 2., te koja nije u mogućnosti ili, zbog takve opasnosti, ne želi staviti se pod zaštitu te države;

[...]”

- 4 Članak 4. navedene direktive, naslovljen „Procjena činjenica i okolnosti”, glasio je kako slijedi:

„1. Države članice mogu utvrditi kao obvezu podnositelja zahtjeva da čim prije dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnom zaštitom. Dužnost je države članice da u suradnji s podnositeljem zahtjeva procijeni odgovarajuće elemente zahtjeva.

2. Elementi iz stavka 1. uključuju izjave podnositelja zahtjeva i sve dokaze kojima on raspolaže i koji se odnose na njegovu dob, podrijetlo, uključujući i podrijetlo njegove rodbine, njegov identitet, državljanstvo/državljanstva, državu(-e) i mjesto(-a) prethodnog prebivališta, prethodne zahtjeve za azilom, smjerove putovanja, identifikacijske i putne isprave i razloge za podnošenje zahtjeva za međunarodnom zaštitom.

3. Zahtjevi za međunarodnom zaštitom procjenjuju se pojedinačno, pri čemu se uzima u obzir sljedeće:

- (a) sve relevantne činjenice koje se odnose na državu podrijetla u vrijeme donošenja odluke o zahtjevu, uključujući zakone i propise države podrijetla i način na koji se oni primjenjuju;
- (b) potrebne izjave i dokaz[i] koje je dostavio podnositelj zahtjeva uključujući informacije o tome je li podnositelj zahtjeva bio ili bi mogao biti izložen proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi;
- (c) položaj i osobne okolnosti podnositelja zahtjeva, uključujući čimbenike kao što su podrijetlo, spol i dob, kako bi se procijenilo bi li se, s obzirom na osobne okolnosti podnositelja zahtjeva, postupci kojima je podnositelj zahtjeva bio izložen ili bi mogao biti izložen mogli smatrati proganjanjem ili ozbiljnom nepravdom;
- (d) podatak o tome jesu li aktivnosti podnositelja zahtjeva, nakon što je napustio državu podrijetla, bile usmjerene stvaranju neophodnih uvjeta za traženje međunarodne zaštite, kako bi se procijenilo mogu li ove aktivnosti izložiti podnositelja zahtjeva proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi ako se vrati u tu državu;
- (e) podatak o tome može li se od podnositelja zahtjeva razumno očekivati da će se staviti pod zaštitu druge države u kojoj bi mogao dokazati državljanstvo.

4. Činjenica da je podnositelj zahtjeva već bio izložen proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi ili izravnim prijetnjama takvim proganjanjem ili nepravdom, predstavlja ozbiljnu naznaku za njegov osnovni strah od proganjanja ili od trpljenja ozbiljne nepravde, ako ne postoje ozbiljni razlozi za vjerovanje da se takvo proganjanje ili ozbiljna nepravda neće ponoviti.

5. Ako država članica primjenjuje načelo prema kojemu je dužnost podnositelja zahtjeva potkrijepiti dokazima zahtjev za međunarodnom zaštitom i ako neke izjave podnositelja zahtjeva nisu potkrijepljene dokumentacijom ili drugim dokazima, tim izjavama ne treba potvrda ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- (a) podnositelj zahtjeva je učinio iskreni napor da svoj zahtjev potkrijepi dokazima;
- (b) podneseni su svi relevantni elementi kojima raspolaže podnositelj zahtjeva i dana su zadovoljavajuća objašnjenja u pogledu manjka drugih relevantnih elemenata;
- (c) utvrdilo se da su izjave podnositelja zahtjeva dosljedne i prihvatljive te da ne proturječe dostupnim posebnim i općim informacijama relevantnim za njegov slučaj;
- (d) podnositelj zahtjeva je zatražio međunarodnu zaštitu što je prije mogao, osim ako podnositelj zahtjeva može predočiti opravdane razloge zašto to nije učinio; i
- (e) utvrđena je opća vjerodostojnost podnositelja zahtjeva.”

5 Članak 15. iste direktive, naslovljen „Ozbiljna nepravda”, propisuje:

„Ozbiljnom se nepravdom smatraju:

- (a) smrtna kazna ili smaknuće; ili
- (b) mučenje ili nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje podnositelja zahtjeva u državi podrijetla; ili
- (c) ozbiljna i individualna prijetnja životu zbog općeg nasilja u situacijama međunarodnog ili unutarnjeg oružanog sukoba.”

Direktiva 2005/85/EZ

6 Pod naslovom „Područje primjene”, članak 3. Direktive Vijeća 2005/85/EZ od 1. prosinca 2005. o minimalnim normama koje se odnose na postupke priznavanja i ukidanja statusa izbjeglica u državama članicama (SL 2005., L 326, str. 13.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 7., str. 19.) navodi:

„1. Ova Direktiva se primjenjuje na sve zahtjeve za azil, koji su predani na državnom području država članica, uključujući granične prijelaze ili tranzitne zone, te na ukidanje statusa izbjeglice.

[...]

3. Ako države članice koriste ili uvedu postupak prema kojem se zahtjevi za azil ispituju kao zahtjevi na temelju Ženevske konvencije i kao zahtjevi za druge vrste međunarodne zaštite osigurane u okolnostima definiranim u članku 15. Direktive 2004/83/EZ, one primjenjuju ovu Direktivu tijekom cijelog postupka.

[...]”

Irsko pravo

7 Irsko pravo razlikuje dvije vrste zahtjeva u svrhu dobivanja međunarodne zaštite, odnosno:

- zahtjev za azil i
- zahtjev za supsidijarnu zaštitu.

8 Svaki od tih dvaju zahtjeva predmet je posebnog postupka, pri čemu se postupak koji se tiče zahtjeva za supsidijarnu zaštitu, koji je moguć samo u slučaju odbijanja zahtjeva za azil, odvija nakon onoga koji se odnosio na ocjenu potonjeg zahtjeva.

9 Iz odluke o upućivanju zahtjeva proizlazi da se nacionalne odredbe koje uređuju obradu zahtjeva za azil nalaze poglavito u Refugee Actu 1996 (Zakon o izbjeglicama iz 1996.), u verziji koja je na snazi na dan činjenica iz glavnog postupka. Postupak ocjene zahtjeva za azil obuhvaća, među ostalim, osobni razgovor s podnositeljem zahtjeva.

10 Odredbe koje se odnose na postupak ocjene zahtjeva za supsidijarnu zaštitu nalaze se u European Communities (Eligibility for Protection) Regulationsu 2006 (Dekret iz 2006 o Europskim zajednicama (uvjeti koji omogućavaju uživanje zaštite)) ministra od 9. listopada 2006., kojima je cilj osobito prijenos Direktive 2004/83 u nacionalno pravo.

- 11 Zahtjev za supsidijarnu zaštitu podnosi se putem obrasca čiji se primjerak nalazi u prilogu tom dekretu.
- 12 Navedeni dekret ne sadržava nikakvu odredbu kojom se predviđa da se podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu u okviru ispitivanja svojeg zahtjeva sasluša usmeno.

Glavni postupak i prethodno pitanje

- 13 M. je ušao u Irsku u rujnu 2006. sa studentskom vizom. Na kraju svojeg studija M. je podnio zahtjev za azil koji je Refugee Applications Commissioner (povjerenik zadužen za zahtjeve za azil, Irska) odbio 30. kolovoza 2008. Žalbu na tu odluku odbio je Refugee Appeals Tribunal (Žalbeni sud za izbjeglice, Irska) presudom od 28. listopada 2008.
- 14 M. je zatim podnio zahtjev za supsidijarnu zaštitu. Taj je zahtjev odbijen 30. rujna 2010. te je ministar u odnosu njega 5. listopada 2010. donio odluku o protjerivanju. Svoju odluku od 30. rujna 2010. ministar je uvelike temeljio na ranijim odlukama o zahtjevu za azil koji je M. podnio kako bi zaključio da on nije dokazao postojanje ozbiljnih razloga zbog kojih bi se smatralo da mu prijete opasnost od ozbiljne nepravde, osobito uzevši u obzir ozbiljne dvojbe u pogledu vjerodostojnosti navoda iznesenih u njegovu zahtjevu.
- 15 M. je 6. siječnja 2011. pred High Courtom (Visoki sud, Irska) podnio žalbu protiv odluke kojom je odbijen njegov zahtjev za supsidijarnu zaštitu.
- 16 U okviru ispitivanja te žalbe High Court (Visoki sud) uputio je Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„U slučaju da podnositelj zahtjeva traži status supsidijarne zaštite nakon što mu je odbijen status izbjeglice, i kada se predlaže da se takav zahtjev odbije, obvezuje li zahtjev suradnje s podnositeljem zahtjeva koji se nameće državama članicama člankom 4. stavkom 1. drugom rečenicom Direktive 2004/83 upravna tijela predmetne države članice da podnositelju priopće rezultate te ocjene prije donošenja konačne odluke, tako da mu omoguće reagirati na aspekte predložene odluke koji zahtijevaju negativan odgovor?“

- 17 U svojoj presudi od 22. studenoga 2012., M. (C-277/11, EU:C:2012:744) Sud je među ostalim ocijenio da je u sustavu poput onoga koji je uspostavljen nacionalnim propisom u predmetu koji je doveo do te presude – a koji obilježava postojanje dvaju različitih i sukcesivnih postupaka u svrhu ocjene zahtjeva kojim se želi dobiti status izbjeglice i zahtjeva za supsidijarnu zaštitu – na sudu koji je uputio zahtjev da osigura poštovanje temeljnih prava podnositelja zahtjeva u svakom od tih dvaju postupaka, a osobito prava na saslušanje u smislu da mora moći djelotvorno iznijeti svoja očitovanja prije donošenja svake odluke kojom se ne dodjeljuje uživanje tražene zaštite. U takvom sustavu okolnost da je zainteresirani već bio valjano saslušan tijekom ispitivanja svojeg zahtjeva za status izbjeglice ne znači da on može izbjeći tu formalnost u okviru postupka koji se odnosi na zahtjev za supsidijarnu zaštitu.
- 18 Nakon presude od 22. studenoga 2012., M. (C-277/11, EU:C:2012:744), High Court (Visoki sud) je 23. lipnja 2013. ocijenio da je ministar pogriješio kada je propustio organizirati M.-ovo učinkovito saslušanje tijekom ocjene njegova zahtjeva za supsidijarnu zaštitu.
- 19 Ministar je podnio žalbu protiv te odluke pred Supreme Courtom (Vrhovni sud, Irska). M. je pak podnio protužalbu protiv navedene odluke.

- 20 U tim je okolnostima Supreme Court (Vrhovni sud) odlukom od 24. studenoga 2014. odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Zahtijeva li pravo na saslušanje u pravu Unije da se podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu na temelju Direktive Vijeća 2004/83/EZ sasluša u pogledu tog zahtjeva, uključujući pravo da pozove ili unakrsno ispita svjedoke, kad je taj zahtjev podnesen u okolnostima u kojima dotična država članica provodi dva različita i sukcesivna postupka za ocjenu zahtjeva za status izbjeglice odnosno zahtjeva za supsidijarnu zaštitu?”

O prethodnom pitanju

- 21 Svojim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita zahtijeva li pravo na saslušanje da, kada nacionalni propis, poput onoga u glavnom postupku, predviđa dva različita i sukcesivna postupka za ocjenu zahtjeva za dobivanje statusa izbjeglice i zahtjeva za supsidijarnu zaštitu, podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu ima pravo na razgovor u vezi sa svojim zahtjevom i pravo da tijekom tog razgovora pozove ili unakrsno ispita svjedoke.
- 22 Direktivom 2005/85 utvrđeni su minimalni standardi koji se odnose na postupke razmatranja zahtjeva za međunarodnu zaštitu i točno se navode prava tražitelja azila. Članak 3. stavci 1. i 3. te direktive navode da se ona primjenjuje na zahtjeve za azil koji se ispituju kao zahtjevi na temelju Konvencije o statusu izbjeglica potpisane u Ženevi 28. srpnja 1951. (Zbornik ugovora Ujedinjenih naroda, svezak 189., str. 150., br. 2545 (1954.)) i kao zahtjevi za druge vrste međunarodne zaštite osigurane u okolnostima definiranim u članku 15. Direktive 2004/83 (presuda od 20. listopada 2016., Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, t. 26.).
- 23 Stoga je Sud odlučio da se Direktiva 2005/85 primjenjuje na zahtjeve za supsidijarnu zaštitu samo kada država članica uvede jedinstven postupak u okviru kojeg ispituje zahtjev u odnosu na dva oblika međunarodne zaštite, to jest u odnosu na onaj koji se odnosi na status izbjeglice i na onaj koji je vezan uz supsidijarnu zaštitu (presuda M., C-429/15, EU:C:2016:789, t. 27.).
- 24 Međutim, iz spisa proizlazi da to nije slučaj u Irskoj na dan činjenica iz glavnog postupka, tako da se Direktiva 2005/85 ne primjenjuje na obradu zahtjeva za supsidijarnu zaštitu u toj državi članici.
- 25 Unatoč tome, u mjeri u kojoj je pravo na saslušanje sastavni dio poštovanja prava obrane, koje je opće načelo prava Unije, obveza poštovanja prava na saslušanje adresata odluka koje znatno utječu na njihove interese u bitnome je na upravnim tijelima država članica kada ona poduzimaju mjere koje ulaze u područje primjene prava Unije, čak i kada mjerodavni propis ne predviđa izričito takvu formalnost (vidjeti u tom smislu presude od 5. studenoga 2014., Mukarubega, C-166/13, EU:C:2014:2336, t. 49. i 50. i od 11. prosinca 2014., Boudjlida, C-249/13, EU:C:2014:2431, t. 39. i 40.).
- 26 Stoga, kako je to utvrdio Sud u točki 91. presude od 22. studenoga 2012., M. (C-277/11, EU:C:2012:744), kada nacionalni propis, poput onoga u glavnom postupku, predviđa dva različita i sukcesivna postupka u svrhu ocjene zahtjeva za dobivanje statusa izbjeglice i zahtjeva za supsidijarnu zaštitu, pravo podnositelja zahtjeva da ga se sasluša mora biti u potpunosti zajamčeno u okviru svakog od tih dvaju postupaka.
- 27 Međutim, iz onoga što prethodi ne proizlazi da u situaciji poput one iz glavnog postupka to pravo zahtijeva da se nužno mora obaviti razgovor u okviru postupka ocjene zahtjeva za supsidijarnu zaštitu.
- 28 Naime, kao prvo, iz utvrđenja u presudi od 22. studenoga 2012., M. (C-277/11, EU:C:2012:744) ne proizlazi da razgovor mora nužno biti organiziran u okviru postupka odobravanja statusa supsidijarne zaštite.

- 29 Kako je to iznio nezavisni odvjetnik u točkama 52. do 55. svojeg mišljenja, Sud je u točki 90. presude od 22. studenoga 2012., *M.* (C-277/11, EU:C:2012:744) zaključio samo to da se ne može prihvatiti teza koju zastupaju sud koji je uputio zahtjev i Irska, a prema kojoj okolnost da je podnositelj zahtjeva već bio saslušan u okviru ocjene zahtjeva za azil čini suvišnim organiziranje drugog saslušanja u okviru ispitivanja naknadnog zahtjeva za supsidijarnu zaštitu. Također, Sud je samo podsjetio na potrebu jamčenja poštovanja prava na saslušanje podnositelja zahtjeva za supsidijarnu zaštitu iako je on već bio saslušan u okviru ocjene svojeg zahtjeva za azil, bez utvrđivanja obveze organiziranja usmenog razgovora u svim okolnostima u vezi sa zahtjevom za supsidijarnu zaštitu.
- 30 Kao drugo, valja istaknuti da je, u nedostatku propisa Unije u mjerodavnom području u Irskoj, na unutarnjem pravnom sustavu te države članice da uredi postupovne mogućnosti ocjene zahtjeva za supsidijarnu zaštitu, pri čemu navedena država članica ima odgovornost da u tom okviru osigura djelotvornu zaštitu prava dodijeljenih pravnim poretom Unije i osobito jamči poštovanje prava podnositelja zahtjeva za supsidijarnu zaštitu da ga se sasluša (vidjeti u tom smislu presudu od 8. studenoga 2016., *Lesoochranárske zoskupenie VLK*, C-243/15, EU:C:2016:838, t. 65.).
- 31 U tom pogledu valja naglasiti da pravo na saslušanje jamči tom podnositelju zahtjeva mogućnost da tijekom upravnog postupka podnese, korisno i učinkovito, svoje stajalište o svojem zahtjevu za supsidijarnu zaštitu i razlozima koji mogu opravdati to da nadležno tijelo ne donese nepovoljnu odluku (vidjeti analogijom presude od 11. prosinca 2014., *Boudjlida*, C-249/13, EU:C:2014:2431, t. 54. i od 17. ožujka 2016., *Bensada Benallal*, C-161/15, EU:C:2016:175, t. 33.).
- 32 Osim toga, pravo na saslušanje mora omogućiti tom tijelu da istraži predmet tako da donese odluku uz potpuno poznavanje činjenica, uzimajući u obzir sve relevantne elemente, i da je prikladno obrazloži kako bi se, ako je to potrebno, podnositelj zahtjeva mogao koristiti svojim pravom na žalbu (vidjeti u tom smislu presude od 18. prosinca 2008., *Sopropé*, C-349/07, EU:C:2008:746, t. 49. i od 11. prosinca 2014., *Boudjlida*, C-249/13, EU:C:2014:2431, t. 59.).
- 33 Osim toga, iz sudske prakse Suda proizlazi da postojanje povrede prava na saslušanje mora biti procijenjeno osobito s obzirom na pravna pravila kojima se uređuje predmetno područje (vidjeti u tom smislu presudu od 10. rujna 2013., *G. i R.*, C-383/13 PPU, EU:C:2013:533, t. 34. i navedenu sudsku praksu).
- 34 Slijedi da načini na koje podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu mora moći izvršavati svoje pravo na saslušanje prije donošenja konačne odluke o svojem zahtjevu moraju biti ocijenjeni u odnosu na odredbe Direktive 2004/83 kojima se osobito žele utvrditi minimalni standardi za kvalifikaciju i status državljana treće zemlje da bi dobili supsidijarnu zaštitu (vidjeti analogijom presude od 5. studenoga 2014., *Mukarubega*, C-166/13, EU:C:2014:2336, t. 55. i od 11. prosinca 2014., *Boudjlida*, C-249/13, EU:C:2014:2431, t. 45.).
- 35 Kako bi se izjasnilo o zahtjevu za supsidijarnu zaštitu, nadležno tijelo mora provjeriti ispunjava li podnositelj zahtjeva uvjete iz članka 2. točke (e) navedene direktive, što osobito uključuje utvrđivanje može li se opravdano vjerovati da bi dotična osoba, ako bi se vratila u svoju državu porijekla, bila izložena trpljenju ozbiljne nepravde, s obzirom na to da taj podnositelj zahtjeva nije u mogućnosti ili se zbog takve opasnosti ne želi staviti pod zaštitu te države.
- 36 U tu svrhu, iz članka 4. iste direktive proizlazi da su među mjerodavnim elementima koje nadležno tijelo mora uzeti u obzir osobito informacije i dokumenti koji se odnose na dob podnositelja zahtjeva, njegovo podrijetlo, identitet, državljanstva, države prethodnog prebivališta, prethodne zahtjeve za azilom, smjerove putovanja, razloge za podnošenje zahtjeva te šire, na ozbiljne nepravde koje je trpio ili bi mogao trpjeti. Prema potrebi, nadležno tijelo mora također uzeti u obzir objašnjenja pružena u pogledu nedostajanja dokaza i opće vjerodostojnosti podnositelja zahtjeva.

- 37 Stoga pravo da bude saslušan prije donošenja odluke o zahtjevu za supsidijarnu zaštitu mora omogućiti podnositelju zahtjeva da izloži svoje stajalište o svim elementima, kako bi potkrijepio svoj zahtjev i omogućio upravi da uz potpuno poznavanje činjenica provede individualnu ocjenu činjenica i okolnosti predviđenu u članku 4. Direktive 2004/83, kako bi utvrdila da postoji stvarni rizik da bi podnositelj zahtjeva mogao pretrpjeti ozbiljnu nepravdu u smislu te direktive, ako ga se vrati u državu podrijetla.
- 38 U tim okolnostima ne može se općenito smatrati da činjenica da podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu nije mogao iznijeti takvo stajalište u pisanom obliku ne omogućava stvarno poštovanje njegova prava na saslušanje prije donošenja takve odluke o njegovu zahtjevu.
- 39 Naime, s obzirom na narav elemenata navedenih u točki 36. ove presude, načelno se ne može isključiti da se oni mogu učinkovito dostaviti nadležnom tijelu putem pisanih izvjava podnositelja zahtjeva za supsidijarnu zaštitu ili prikladnog obrasca namijenjenog toj svrsi, popraćenog, prema potrebi, dokumentiranim dokazima koje taj tražitelj želi priložiti svojem zahtjevu.
- 40 Takav postupovni mehanizam – pod uvjetom da tražitelju ostavlja dovoljan manevarski prostor da izrazi svoje stajalište i da može, prema potrebi, primiti prikladnu pomoć – može tražitelju omogućiti da se na prikladan način izjasni o elementima koje nadležna tijela moraju uzeti u obzir i iznese, ako to smatra korisnim, informacije i ocjene različite od onih koji su već podneseni nadležnom tijelu povodom ocjene njegova zahtjeva za azil.
- 41 Također, taj mehanizam može nadležnom tijelu pružiti elemente koji se tiču tražitelja međunarodne zaštite, navedene u članku 4. stavcima 2. do 5. Direktive 2004/83, na temelju kojih to tijelo mora pristupiti individualnoj ocjeni činjenica i mjerodavnih okolnosti, te mu stoga omogućiti da donese odluku uz potpuno poznavanje činjenica i da je na prikladan način obrazloži.
- 42 Osim toga, valja podsjetiti da se u situaciji poput one u glavnom postupku ocjena zahtjeva za supsidijarnu zaštitu odvija nakon postupka za azil, tijekom kojeg je podnositelj zahtjeva za međunarodnu pomoć ostvario pravo na razgovor o zahtjevu za azil.
- 43 Određene informacije ili elementi prikupljeni tijekom tog razgovora mogu se također pokazati korisnima za ocjenu osnovanosti zahtjeva za supsidijarnu zaštitu. Osobito bi elementi koji se odnose na individualni status podnositelja zahtjeva ili njegovu osobnu situaciju mogli biti mjerodavni kako za ocjenu njegova zahtjeva za azil tako i za zahtjev za supsidijarnu zaštitu.
- 44 Stoga, ako razgovor ostvaren tijekom postupka azila kao takav nije dovoljan za osiguranje poštovanja prava podnositelja zahtjeva da ga se sasluša u vezi s njegovim zahtjevom za supsidijarnu zaštitu (vidjeti u tom smislu presudu od 22. studenoga 2012., M., C-277/11, EU:C:2012:744, t. 90.), ne može se isključiti da nadležno tijelo u svrhu ocjene zahtjeva za supsidijarnu zaštitu uzme u obzir određene informacije ili elemente prikupljene tijekom takvog razgovora koji mogu doprinijeti tomu da o tom zahtjevu odluči uz potpuno poznavanje činjenica.
- 45 U tom pogledu valja istaknuti da podnositelju zahtjeva za supsidijarnu zaštitu pravo da pisanim putem iznese razloge koji mogu potkrijepiti njegov zahtjev pruža priliku da iznese svoje stajalište o ocjeni tijela nadležnog za odlučivanje o njegovu zahtjevu za azil tih informacija ili elemenata.
- 46 Osim toga, valja naglasiti da – iako organizacija novog usmenog razgovora tijekom ocjene zahtjeva za supsidijarnu zaštitu može tražitelju dati priliku da doda nove elemente onima koje je već iznio pisanim putem – pravo na saslušanje ne podrazumijeva da mu se dâ takva mogućnost (vidjeti u tom smislu presudu od 5. studenoga 2014., Mukarubega, C-166/13, EU:C:2014:2336, t. 71.).

- 47 Unatoč tomu, ostaje činjenica da u određenim slučajevima posebne okolnosti mogu učiniti organizaciju usmenog razgovora potrebnom kako bi pravo na saslušanje podnositelja zahtjeva za supsidijarnu zaštitu doista bilo poštovano.
- 48 U tom smislu, važno je podsjetiti da, ako zbog bilo kojeg razloga elementi koje je pružio tražitelj međunarodne zaštite nisu potpuni, aktualni ili relevantni, iz članka 4. stavka 1. Direktive 2004/83 proizlazi da predmetna država članica mora aktivno surađivati s podnositeljem zahtjeva kako bi omogućila ispunjenje svih elemenata koji omogućuju ocjenu zahtjeva (vidjeti u tom smislu presudu od 22. studenoga 2012., M., C-277/11, EU:C:2012:744, t. 66.).
- 49 Stoga razgovor mora biti organiziran ako nadležno tijelo nije objektivno u mogućnosti – na temelju elemenata kojima raspolaže nakon pisanog postupka i usmenog razgovora s podnositeljem zahtjeva održanog tijekom ocjene njegova zahtjeva za azil – utvrditi uz potpuno poznavanje činjenica da se opravdano vjeruje da bi dotična osoba, ako bi se vratila u svoju državu porijekla, bila izložena trpljenju ozbiljne nepravde, te da nije u mogućnosti ili se zbog takve opasnosti ne želi staviti pod zaštitu te države.
- 50 U takvoj situaciji razgovor bi doista mogao nadležnom tijelu omogućiti da ispita podnositelja zahtjeva o elementima koji nedostaju u pogledu odluke o njegovu zahtjevu i prema potrebi provjeri jesu li ispunjeni uvjeti iz članka 4. stavka 5. Direktive 2004/83.
- 51 Razgovor se također mora organizirati ako je – s obzirom na osobnu ili opću situaciju zahtjeva za supsidijarnu zaštitu, osobito posebnu eventualnu ranjivost podnositelja zahtjeva, zbog njegove dobi, zdravstvenog stanja ili činjenice da je pretrpio druge oblike nasilja – očito da je takav razgovor potreban kako bi mu omogućio da se potpuno i dosljedno izrazi o elementima koji mogu potkrijepiti taj zahtjev.
- 52 Posljedično, na sudu koji je uputio zahtjev jest da provjeri postoje li u predmetu u glavnom postupku posebne okolnosti koje razgovor s podnositeljem zahtjeva za supsidijarnu zaštitu čine nužnim kako bi se njegovo pravo na saslušanje doista poštovalo.
- 53 U slučaju da se takav razgovor u postupku poput onoga u glavnom postupku morao organizirati, sud koji je uputio zahtjev pita se je li podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu morao imati pravo pozvati svjedoke i unakrsno ih ispitati tijekom tog razgovora.
- 54 U tom pogledu valja istaknuti, s jedne strane, da takvo pravo prekoračuje zahtjeve koji uobičajeno proizlaze iz prava na saslušanje u upravnim postupcima, kako proizlazi iz sudske prakse Suda (vidjeti u tom smislu presudu od 7. siječnja 2004., Aalborg Portland i dr./Komisija, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P, EU:C:2004:6, t. 200.), i, s druge strane, da pravila primjenjiva na ocjenu zahtjeva za supsidijarnu zaštitu, osobito ona iz članka 4. Direktive 2004/83, ne daju svjedočenjima posebnu važnost za ocjenu relevantnih činjenica i okolnosti.
- 55 Slijedi da pravo na saslušanje ne podrazumijeva da podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu ima pravo pozvati svjedoke te ih unakrsno ispitati tijekom eventualnog usmenog razgovora u okviru ocjene njegova zahtjeva.
- 56 S obzirom na prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti da pravo na saslušanje, kako se primjenjuje u okviru Direktive 2004/83, načelno ne zahtijeva da, kada nacionalni propis, poput onoga u glavnom postupku, predviđa dva različita i sukcesivna postupka za ocjenu zahtjeva za dobivanje statusa izbjeglice i zahtjeva za supsidijarnu zaštitu, podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu ima pravo na razgovor u vezi sa svojim zahtjevom i pravo da tijekom tog razgovora pozove ili unakrsno ispita svjedoke.

- 57 Razgovor, međutim, mora biti organiziran kada ga posebne okolnosti u vezi s elementima kojima raspolaže nadležno tijelo ili osobnom ili općom situacijom zahtjeva za supsidijarnu zaštitu čine potrebnim za ocjenu tog zahtjeva uz potpuno poznavanje činjenica, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

Troškovi

- 58 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (treće vijeće) odlučuje:

Pravo na saslušanje, kako se primjenjuje u okviru Direktive Vijeća 2004/83/EZ od 29. travnja 2004. o minimalnim standardima za kvalifikaciju i status državljana treće zemlje ili osoba bez državljanstva kao izbjeglica ili osoba kojima je na drugi način potrebna međunarodna zaštita te o sadržaju odobrene zaštite, načelno ne zahtijeva da, kada nacionalni propis, poput onoga u glavnom postupku, predviđa dva različita i sukcesivna postupka za ocjenu zahtjeva za dobivanje statusa izbjeglice i zahtjeva za supsidijarnu zaštitu, podnositelj zahtjeva za supsidijarnu zaštitu ima pravo na razgovor u vezi sa svojim zahtjevom i pravo da tijekom tog razgovora pozove ili unakrsno ispita svjedoke.

Razgovor, međutim, mora biti organiziran kada ga posebne okolnosti u vezi s elementima kojima raspolaže nadležno tijelo ili osobnom ili općom situacijom zahtjeva za supsidijarnu zaštitu čine potrebnim za ocjenu tog zahtjeva uz potpuno poznavanje činjenica, što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

Potpisi